

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การจัดการองค์ความรู้ของชุมชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ	
ชื่อผู้เขียน	นายวรพจน์ พุ่มตระกูล	
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต ดวงสา	ประธานกรรมการ
	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลีสุวรรณ	กรรมการ
	อาจารย์วิสุทธิ วานิช	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดการองค์ความรู้ของชุมชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำความเข้าใจองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และกระบวนการจัดการองค์ความรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ บ้านแม่แสง ตำบลแม่สาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยอาศัยเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เข้าร่วมประชุมและการจัดกลุ่มสนทนา การศึกษาเอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารรายงานการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า

องค์ความรู้ของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติ องค์ความรู้นี้อาจอยู่ในรูปของพิธีกรรม วิธีการในการปฏิบัติหรือความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะที่เป็นองค์รวม อาจจะเป็นระบบคิดวิเคราะห์ เทคนิคปฏิบัติหรือระบบคุณค่าที่เกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์กับธรรมชาติ จนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ส่วนกระบวนการจัดการองค์ความรู้ของชุมชนมีการจัดรูปองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 2 ระดับคือ การจัดองค์กรในระดับชุมชน มีลักษณะเป็นองค์กร

เครือข่าย กลุ่ม ที่ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และการจัดองค์ระหว่างชุมชนในลักษณะเครือข่าย เป็นการส่งตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมเป็นกรรมการดำเนินงาน ทำหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานโดยคำนึงถึงประเด็นปัญหาร่วมเป็นหลัก

การถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มี 2 ระดับ คือ ครอบครัวและระดับชุมชน ในระดับครอบครัวจะเกิดขึ้นตลอดเวลาในการดำเนินชีวิตจากการลงมือปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและการสังเกตการณ์จากสิ่งแวดล้อม และระดับชุมชนโดยชุมชนจะถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ กฎเกณฑ์ที่ควบคุมโดยองค์กรชุมชนเพื่อสืบสานชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำทางศาสนา คือ ผู้ที่จะเชื่อมโยงระบบคุณค่า ความเชื่อระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติกับมนุษย์ มาสู่รูปธรรมของการจัดการและการปฏิบัติของสมาชิกในชุมชนผ่านการถ่ายทอดสืบสานต่อ ๆ กันมา รวมทั้งการควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามข้อห้ามหรือจารีตของชุมชนเพื่อการควบคุมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิ และหน้าที่ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นของชุมชนกระทำร่วมกัน ผ่านวิถีการผลิตและกฎเกณฑ์ที่ชุมชนบัญญัติและบังคับใช้กันเอง รูปแบบของการจัดการเพื่อมุ่งตอบสนองชุมชนภายใต้ความเชื่อทางจารีตและวิถีการผลิตทางการเกษตร

Thesis Title	Management of Community Knowledge Concerning Natural Resources	
Author	Mr. Vorapojh Phumtrakul	
M.Ed.	Nonformal Education	
Examining Committee		
	Asst. Prof. Dr. Dusit Daungsa	Chairman
	Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuan	Member
	Lect. Visut Vanich	Member

Abstract

The objective of this study entitled Management of Community Knowledge Concerning Natural Resources was to understand the body of knowledge concerning resource management of the community, as well as how the community managed that knowledge itself. The study took place at Mae Haeng Village, Mae Sao Subdistrict of Mae Ai District, Chiang Mai.

Several data collection instruments were employed, namely informal interview, participant as well as nonparticipant observations, and documentary probe. The research findings are as follows.

The body of knowledge concerning natural resources was the result of years of experience aggregation. This knowledge could be in the forms of rites, beliefs, practices, some value systems or technical know-how. The knowledge was holistic. The forms were supplementary to one another. The management of knowledge, informally, or formally, existed at two levels, namely community and intra-communities levels. At the community level, there were small, informal groups such as clans who worked

together on particular issues or problems. At the intra-communities level, there were networks of communities or people working together on common issues/problems.

The transfer of knowledge from one generation to the next one also occurred at two levels. At the family level, the transfer happened continuously and informally from everyday life practices. At the community level, members, especially the younger ones, were instilled community beliefs, values and controls through all kinds of rites performed, overtly as well as subtly, by community elderly and religious and informal leaders.